

Televerket varnar:

Utvecklingen springer från Tele-X

Om tre år skjuts den nordiska tevesatelliten Tele-X upp. Sverige har satsat över en miljard kronor i detta industripolitiska jätteprojekt.

Det kan dock visa sig vara en gigantisk felsatsning innan den ens kommit upp i rymden.

Verkligheten har förändrats snabbare än någon räknat med Tele-X kan bli omöden innan den ens skjutits upp.

Den tekniska och ekonomiska utvecklingen har förändrat förutsättningarna för satellitteve, säger

Bertil Thorngren som är chef för televerkets koncernplanering.

Nu talas det inte längre om direktsända satelliter och parabolparabol på varje hus. Istället satsar man runt om i Europa på att bygga ut kabeltevenät.

Enligt planerna ska två tredjedelar av alla europeiska hushåll vara anslutna till kabelnät inom ett tiotal år. Då behövs inte så kraftfulla satelliter som Tele-X. ECS är fullt tillräcklig, menar Thorngren.

Nu finns det en stor marknad för att sända program över hela Europa. Och det är idag relativt enkelt att ta emot sändningarna från ECS, säger Bertil Thorngren.

att överföra program mellan olika tevebolag i Europa.

Tio program

Men redan efter nyår börjar ECS sända europeiska teveprogram direkt till tittarna. Alla som har en egen mottagare, eller är anslutna till kabeltevenät, kan innan året är slut se ett tiotal satellitteveprogram från ECS.

Tele-X skulle enligt planerna bli en "folksatellit" som sände direkt till hushållen. En stark sändare skulle göra att alla hushåll kunde ha en egen parabolantenn.

Ingen skillnad

Skillnaden mellan de två typerna av satelliter håller på att suddas ut, berättar Karl-Erik Eriksson på Televerket.

Utvecklingen går mot att man lägger till några watt på sändarna i den andra generationen av ECS-satelliter, säger han.

En "förstärkt" ECS-satellit är fullt tillräcklig även för den tredjedel av hushållen som står utanför kabelnäten.

De Europatäckande ECS-satelliterna kan ur teknisk synpunkt fullgöra Tele-X's uppgifter. Samtidigt erbjuder de tiotals tevekanaler från Europas alla länder.

Lars Backlund på Rymdbolaget vill inte dödförklara Tele-X trots detta. Han är projektledare för Tele-X och menar att det fortfarande är en riktig satsning:

– Allt fler länder satsar på kabeltevenät. Då behövs inte de starka, direktsändande satelliterna av typ Tele-X. Det säger Bertil Thorngren som är chef för Televerkets koncernplanering.

Vi behöver en nationell motvikt till det internationella tevet-budet, säger Lars Backlund.

Det krävs ett mediopolitiskt beslut för att ta död på Tele-X och det tror jag inte politikerna vill ta, säger han.

Men i Frankrike och Västtyskland börjar de ansvariga ifrågasätta de direktsändande satelliterna.

Planer överges?

De båda länderna har projekt som motsvarar Tele-X och som har kommit lika långt. Visserligen ska de skjutas upp sina "TDF1" re-

spektive "TV-Sat" 1986 men fortsättningen är ovisst.

Möjligen överger man planerna på direktsändande satelliter och satsar istället på svagare satelliter, typ ECS, i kombination med ett utbyggt kabeltevenät.

Det har helt klart skett en forskjutning åt det hållet i den internationella debatten, säger Bertil Thorngren, på Televerket.

Om det inte finns något behov av de direktsändande satelliterna måste vi lösa de nationella kraven på program på något annat sätt. Kanske bör vi sända lokala teveprogram via kabel istället, föreslår Bertil Thorngren.

Vad som än händer ute i världen så kan varken Televerket eller Rymdbolaget sätta sig över utvecklingen, tillägger Karl-Erik Eriksson.

ANDERS WALLERIUS

Marknaden svänger och vi i Sverige måste hänga med, anser Karl-Erik Eriksson, Televerket.

Kabelteve i stället

Televerket är visserligen inblandat i Tele-X-projektet men är mer intresserat att få bygga ett landsomfattande bredbandsnät för bland annat kabelteve. Samtidigt är Televerket delägare i den europeiska ECS-satelliten, som förser kabelnäten med program.

Marknaden och den internationella utvecklingen håller på att svänga just nu, säger Karl-Erik Eriksson som är Televerkets representant i Eutelsat som äger ECS.

Vi måste vara mycket vaksamma på svängningarna i omvärlden, påpekar han.

ECS är ett typiskt exempel på omsvängningen. Satelliten var ursprungligen tänkt som en länk för

Skyddet för Tele-X försvinner

Alla satellitteveprogram i Sverige skulle komma från Tele-X. Så var det tänkt ända sedan sjuttioalet.

De andra tevesatelliterna skulle bli omöjliga att ta emot av hushållen. Det skulle kodningen se till.

Men i förra veckan ändrades förutsättningarna i ett slag. Då försvann det viktigaste skyddet för Tele-X. Sändningarna från andra satelliter över Europa ska inte koda.

De europeiska televerkens egen satellitorganisation beslöt att släppa tevesändningarna via ECS helt fria. Redan under nästa år kan de

som har satellitmottagare, eller är anslutna till kabeltevenät, se ett tiotal satellitprogram helt gratis.

Beslutet motiverades med att det inte finns tillräckligt bra och billig teknik för en effektiv kodning. I alla fall inte före 1985.

I själva verket var Eutelsat, organisationen som äger ECS, utsatt för utpressning av de länder som inte vill ha sina program kodade. Storbritannien och Västtyskland vill sända sina reklamfinansierade program fritt över hela Europa.

Reklamfinansiering av programmen är lättare att administrera än betalteve, där tittarna betalar för vad de vill se.

Från början var det meningen att alla sändningar över ECS skulle vara kodade. Bara de som hade speciella avkodare och hade betalat

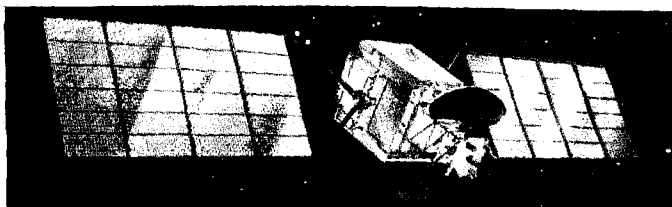
avgifter till programföretagen skulle kunna se de europeiska satellitprogrammen.

Kodningen var en garanti för att vi inte skulle översköljas av kommersiella och "kulturimperialistiska" program från rymden.

Skyddade från omvärlden skulle de europeiska länderna var för sig kunna utveckla sina egna kulturpolitiska ambitioner.

Men reklamteve kräver att så många som möjligt ser reklamslagen för att företagen ska vara villiga att betala för dem. Kodningen skulle då sätta käppar i hjulen.

Om Storbritannien och Västtyskland inte fick sända sina program fritt hotade de att hoppa av ECS-programmet. Alternativet är att hyra in sig på satelliter vars ägare inte bryr sig om vad som sänds eller hur, bara de får betalt.

Bakgrund

ECS är en telekommunikations-satellit som ägs gemensamt av tjugo europeiska televerk via organisationen Eutelsat.

Effekten hos varje sändare är 20 watt och frekvensen är 11 gigahertz. En parabolantenn med tre meters diameter krävs för att ta emot en bra bild. I dag kostar en mottagare för ECS omkring trettio tusen kronor.

Tele-X är en telekommunikations-satellit som ägs av Sverige, Norge och Finland gemensamt.

På Tele-X finns tre sändare varav två kommer att användas för tevedörföring.

Effekten hos varje sändare är 230 watt och frekvensen är 12 gigahertz. En halvmetarparabol är tillräcklig för en bra bild.

I serieproduktion kommer en mottagare att kosta mellan fyra och fem tusen.

ANDERS WALLERIUS